

Nagy Balázs²³³: A külföldi közvetlen tőkebefektetések hatása a magyar gazdaság versenyképességére

Bevezetés

Az Európai Unió egységes piacának kiteljesedése lehetővé tette a tőke, az áruk, a szolgáltatások és a munkaerő szabad(abb) áramlását. A 1990-es évektől erősödő gazdasági nyitás, globalizáció és európai integráció elősegítette a gazdasági átalakulást, amelyhez jelentős mértékű tőkére volt szükség. E tőkeigény kielégítése külföldi források igénybevételével történt, Magyarország beállt a tőkeimportőr országok közé.

Az egyre szabadabbá váló nemzetközi tőkeáramlás egy jelentős területe a külföldi működő tőkebefektetés, amely a tőke külföldön, egy másik ország gazdaságában történő befektetését jelenti olyan vállalkozás formájában, amelyet a tőke tulajdonosai (illetve ezek megbízottja) irányítanak vagy ellenőriznek.²³⁴

A felgyorsuló privatizációs hullám és a tőkeimportot elősegítő tényezők mind hozzájárultak a külföldi tulajdonossal rendelkező vállalatok arányának növekedéséhez. Világgazdasági szempontból a közvetlen beruházási tőkék nemzetközi áramlásának integráló hatása van, hiszen a tőke jellemzően a tőkével ellátott országból a tőkeszegény ország irányába áramlik. Ennek jelentőségét és jellegzetességeit már az 1930-as években felismerte Kaname Akamatsu és publikálta a „repülő libák” modellt (Flying Geese Model), majd ez 1962-ben jelent meg angol nyelven is.²³⁵ A modell szerint a fejlődő országok felzárkóztatásában kiemelt szerepe van a fejlett országoknak, hiszen őket V-alakot formálva követik a fejlődők is. Ebben a folyamatban jelentős hatása van a kereskedelemnek és a külföldi közvetlen tőkebefektetéseknek²³⁶. A fejlődő ország termékei megjelennek a fejlett ország piacán is, ahol versenyhelyzetet generálnak, melynek eredménye a fejlett ország hatékonyságának és termelékenységének emelkedése, amely ismét az új technológia kiáramlásához vezet, ami a fejlődő ország piacán jelenik meg.²³⁷ A működő tőke áramlásánál nem szabad figyelmen kívül hagyni az immateriális tőke áramlását sem, amely jelentheti vezetési ismeret, licence vagy know-how áramlását.²³⁸

Alkalmazott módszer, célok

A Világgazdasági Fórum (World Economic Forum - WEF) 1979-ben publikálta első ízben Globális Versenyképességi Jelentését,²³⁹ amely 12 pilléren keresztül elemzi és mutatja be az országok versenyképességét. A 12 pillér mutatóiból aggregálás után előáll egy kompozit indikátor, amely a Globális Versenyképességi Index,²⁴⁰ ezek alapján pedig rangsorolásra kerülnek az országok. Az elemzéshez felhasznált adatok forrását különböző szervezetek statisztikai adatai jelentik, különösképp a Világbank (World Bank), a Nemzetközi Valutaalap (IMF), az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO), valamint az Egészségügyi Világszervezet (WHO).

²³³ A szerző a Nyugat-magyarországi Egyetem PhD-hallgatója

²³⁴ Szentés, T.: *Világgazdaságtan – Elméleti és módszertani alapok*. Aula Kiadó, Budapest, 2005. p.823.

²³⁵ Id.: Akamatsu, K.: Waga kuni yomo kogyohin no susei. *Shogyo Keizai Ronso*, 1935/13. pp. 129-212.; Akamatsu, K.: Waga kuni keizai hatten no sogo bensho. *Shogyo Keizai Ronso*, 1937/15. pp. 179-210. és Akamatsu, K.: Historical pattern of economic growth in developing countries. *The Developing Economies*. 1962/1. pp. 3-25.

²³⁶ Kojima, K.: The “flying geese” model of Asian economic development: origin, theoretical extensions, and regional policy implications. *Journal of Asian Economics*, 2000/11. pp. 375-401.

²³⁷ Artner, A.: Válságtól válságig – a globális tőkerendszer mechanizmusai. *MTA Világgazdasági Intézet Műhelytanulmányok*. 2013/99. pp. 2-42.

²³⁸ Magas, I.: *Transznacionális vállalat a korlátozott nemzetközi versenyben. Átalakuló szemlélet és új irányzatok*. In: Blahó, A. (szerk.). *Világgazdaságtan II. kötet*. Aula Kiadó, Budapest, 2004. pp. 489-515.

²³⁹ Global Competitiveness Report

²⁴⁰ Globan Competitiveness Index

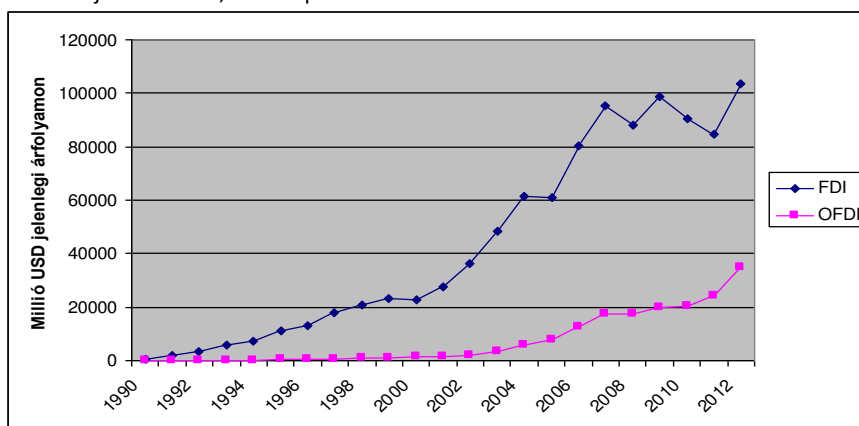
Ezen kívül a WEF éves Vezetői Vélemény Felmérés (Executive Opinion Survey) formájában további adatokat gyűjt, amelyet beépít a Globális Versenyképességi Indexbe.²⁴¹ A legújabb versenyképességi jelentésben a vizsgált országok száma 148.

A másik közismert versenyképesség-kutató az International Institute of Management Development (IMD) éves jelentései négy tényezőcsoporton keresztül mutatják be az nemzetgazdaságok versenyképességét, ez a négy tényezőcsoport a következő: gazdasági teljesítmény, kormányzati hatékonyság, a gazdálkodás hatékonysága és infrastruktúra. E tényezőcsoportok 2014-ben 338 kritériumot (2013-ban 333 kritérium) foglalnak magukba, amelyeket standardizálnak, ebből áll össze a gazdaságok sorrendje az egyes kritériumokra külön-külön, valamint a teljes gazdaságra vonatkozóan együttesen. Az IMD elemzése is több nemzetközi szervezet (ENSZ, OECD, Világbank, WHO, UNESCO és partner intézetek) kemény adataira, valamint puha adatforrásként a Vezetői Vélemény Felmérésükre épül.²⁴² 2014-ben a vizsgált országok száma 60.

Az IMD minden évben megfogalmazza a versenyképesség tíz aranyszabályát, a 2005. évi jelentésében ezen aranyszabályok közül az ötödik így szól: „Fejleszd az agresszivitást a nemzetközi piacokon, valamint a vonzerőt a külföldi közvetlen tőkebefektetések számára.”²⁴³ Ezek alapján jelen tanulmány elsődleges célja, hogy vizsgálja Magyarország versenyképességének alakulását a külföldi közvetlen tőkebefektetések tükrében. Az elemzés során a fent bemutatott két versenyképesség-kutató adatain kívül az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciájának (UNCTAD), valamint a Swiss Federal Institute of Technology adatbázisát használok fel.

A külföldi közvetlen befektetések Magyarországon

A rendszerváltással egy időben kezdődött a tőke beáramlása Magyarországra, ugyanakkor a tőkekiáramlás csak jóval később, az Európai Unió csatlakozással azonos időben kezdett emelkedni.

1. ábra: A FDI és OFDI alakulása Magyarországon 1990 és 2012 között²⁴⁴

A trendek igazolják a korábbi elméleteket, melyek szerint „a kis országok fejlődésük korai szakaszában jobban függnek a beáramló tőkétől és később nagyobb mértékben orientálódnak a kifelé irányuló befektetésekre is”.²⁴⁵

²⁴¹ World Economic Forum: Global Competitiveness Report 2013-2014. Geneva, 2013. p.11.

http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf [letöltés ideje: 2014.05.01.]

²⁴² IMD: World Competitiveness Yearbook 2014. IMD International, Lausanne. pp. 484-488.

²⁴³ IMD: World Competitiveness Yearbook 2005. IMD International, Lausanne. p. 615.

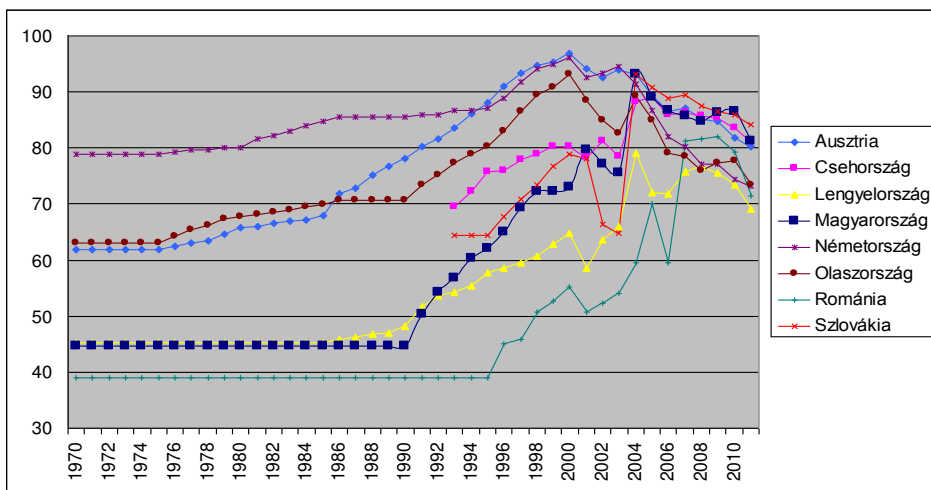
²⁴⁴ UNCTADstat (United Nations Conference on Trade And Development) adatbázis. <http://unctadstat.unctad.org>. [adatok letöltése: 2014.04.25.] alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: FDI - beáramló külföldi közvetlen tőke, OFDI – kiáramló külföldi közvetlen tőke, mindkettő „stock” típusú mutató

²⁴⁵ Antalóczy, K. - Éltes, A.: Magyar vállalatok nemzetköziesedése - indítékok, hatások és problémák. *Közgazdasági Szemle* 2002. pp. 158-172.

A kereskedelmi korlátok és az export

Az Európai Unióhoz való csatlakozás jelentősen emelte a csatlakozó országok gazdasági globalizációs fokát, és csökkentette a kereskedelmi korlátozásokat.

2. ábra: A korlátozások alakulása 1970-2011 között²⁴⁶

A gazdasági globalizációs index egy alindexe az áruk, szolgáltatások és tőke szabad áramlását korlátozó tényezők, ezen alindex időbeli alakulását mutatja be a 2. ábra. Minél kevesebb korlátozó tényező van egy adott országban, annál nagyobb értéket vesz fel a változó a 0-100 skálán. Mint látható, a 2004-es Európai Unióhoz történő csatlakozás az érintett országokban jelentősen csökkentette a korlátokat, melynek okai evidensek. Románia esetében a 2007-ben történő csatlakozás gyakorolt hasonló hatást. Az országok mutatóinak konvergenciája is egyértelmű, mely az európai integrációra és a közösségi szabályozásra vezethető vissza.

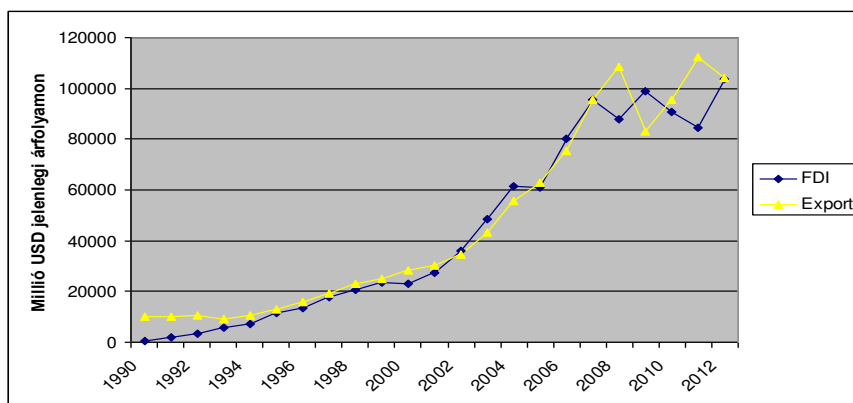
A külföldi tulajdonú, zöldmezős beruházással létrejött vállalatok szinte kizárólag exportra termelnek és szinte kizárólag importált nyersanyagokat és félkész terméket használnak fel.²⁴⁷ Ebből következik, hogy a külföldi befektetések és az export korrelációja egyértelmű, e két változó idősoros alakulását mutatja be az 3. ábra. Az Európai Unióhoz történő csatlakozás után fokozódó tőkebeáramlás volt az export további növekedésének forrása, így azonban nem a magyar vállalatok használták ki a csatlakozás utáni óriási exportpiac lehetőségét, hanem a Magyarországon működő multi- és transznacionális vállalatok növelték a termékek és szolgáltatások kivitelét.²⁴⁸ Ez utal Magyarország dependens pályájára, arra, hogy az integráció növelte a kölcsönös függést,²⁴⁹ hiszen a növekvő export és import között a hazai munkaerő által hozzáadott érték áll, a munkaerő-piacon pedig erős függőség alakult ki a külföldi tőkétől. Meg kell említeni a transznacionális vállalatok általi foglalkoztatás inflációs hatását. A Balassa-Samuelsont hatásként megfelelően fejlődő ország termelékenységének növekedésével együtt jár a transznacionális vállalatok által foglalkoztatott munkabérének növekedése is. Emiatt a hazai vállalatok is kénytelenek emelni az alkalmazottaik fizetését, azonban itt nincs mögötte termelékenységi növekmény. Ennek pedig végső soron inflációnövelő hatása van.

²⁴⁶ KOF Index of Globalization. Swiss Federal Institute of Technology adatbázis. <http://globalization.kof.ethz.ch>. [adatok letöltése: 2014.04.25.] alapján saját szerkesztés

²⁴⁷ Csengődi, K.: A külföldi közvetlen befektetések hatása a közép-kelet-európai gazdaságok termelékenységére. *Magyar Tudomány*. 2012/1. pp. 73-81.

²⁴⁸ Pogátsa, Z.: *Álomunió – Európai piac állam nélkül*. Nyitott könyvműhely Kiadó, Budapest, 2009. pp. 46-57.

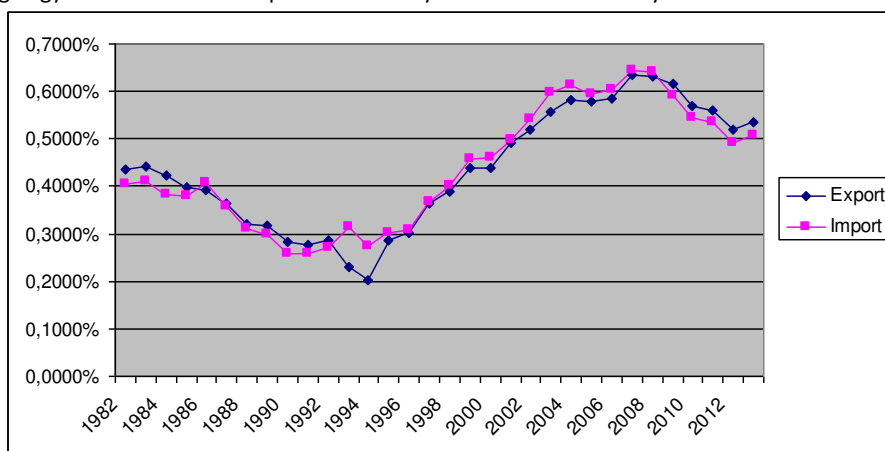
²⁴⁹ Palánkai, T.: *Az integrációs folyamatok általános elméleti keretei*. In: Blahó, A. (szerk.). *Világgazdaságtan II. kötet*. Aula Kiadó, Budapest, 2004. pp. 353-356.

3. ábra: A FDI és az export alakulása Magyarországon 1990 és 2012 között²⁵⁰

1990-től a termékek és szolgáltatások exportja jelentősen, az állományi FDI-vel együtt emelkedett, e változók szorosan összefüggnek egymással (az „r” korrelációs együttható értéke 0,9726, $p=0,01$ szinten szignifikáns). Ugyanakkor a világelexportból részesedés nem az 1990-től, hanem csak 1995-től kezdett emelkedni, ezt szemlélteti a 4. ábra.

A közvetlen külföldi tőkebefektetések által eredményezett „versenyképesség növelésének alapvető jele, ha egy ország részesedése nő a világelexportból”.²⁵¹ Ez azért fontos, mert Magyarország a rendszerváltás óta a külföldi tőkét vonzó gazdaságpolitikát folytatott, amellyel a világgazdasági versenyképességet kívánták javítani. Ezt azonban kizárólag a tőkevonásra nem lehet építeni, hiszen ha ennek implementálása nem megfelelő, akkor a versenyképesség növelésének lehetősége egy aszimmetrikusan dependens viszony kialakulásának veszélyévé válik.

4. ábra: Magyarország részesedése a világ exportjából és importjából 1982 és 2013 között²⁵²

²⁵⁰ UNCTADStat (United Nations Conference on Trade And Development) adatbázis. <http://unctadstat.unctad.org>. [adatok letöltése: 2014.04.25.] alapján saját szerkesztés

²⁵¹ Lall, S.: Exports of manufactures by developing countries: emerging patterns of trade and location. *Oxford Review of Economic Policy*, 1998/2. és Lall, S.: The Technological structure and performance of developing country manufactures exports. *Oxford Development Studies*, 2000/3. alapján: Csáki, Gy.: Versenyképesség és külföldi közvetlen befektetések a mai világgazdaságban. 2004. *MTA Világgazdasági Kutatóintézet*. p. 28.

²⁵² UNCTADStat (United Nations Conference on Trade And Development) adatbázis. <http://unctadstat.unctad.org>. [adatok letöltése: 2014.04.25.] alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: 2011-től becslés adatok

A korábban hivatkozott Csengődi tanulmány alapján pedig ki kell emelni, hogy a magyar export és import világgazdasági részesedésének alakulása szintén szoros kapcsolatban áll egymással (az „r” korrelációs együttható értéke 0,9736, p=0,01 szinten szignifikáns).

A külföldi közvetlen tőkebefektetések és a fejlettség kapcsolata

A World Economic Forum fejlettségi szakaszok alapján osztályozza az országokat. Az öt osztály a következő:

- 1-Tényező-vezérelt,
- Átmenet az 1-2 osztály között,
- 2-Hatékonyság-vezérelt,
- Átmenet a 2-3 osztály között,
- 3-Innováció-vezérelt.

Az Európai Unió tagországai között csak a három legmagasabb fejlettségi osztály található meg, Magyarország jelenleg a 2-3 osztályok közti átmeneti ország, a hatékonyság-vezéreltek közül az innováció-vezéreltek közé tart. A fejlettségi osztályok szerinti megoszlásokat mutatja be az 1. táblázat, az egyes országok besorolása megtalálható a 2. táblázatban.

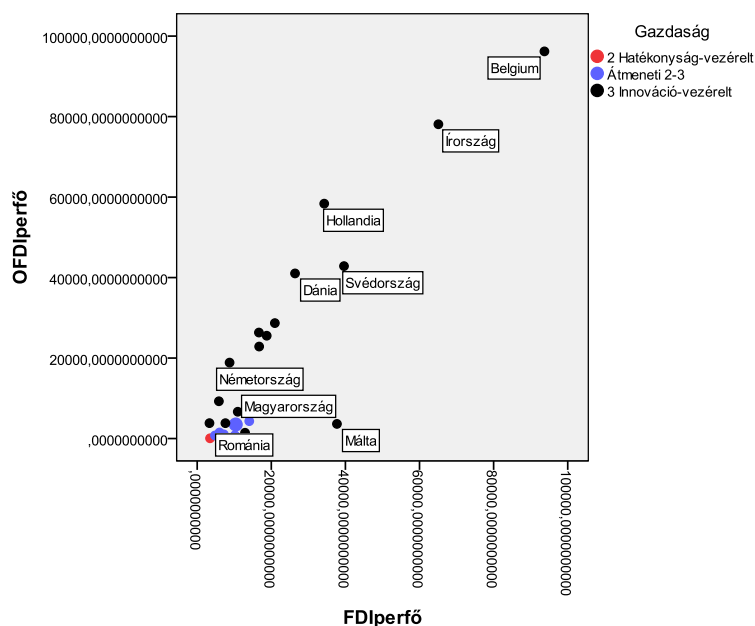
A fejlettségi osztály	Gyakoriság	Relatív gyakoriság	Kumulált relatív gyakoriság
2 - Hatékonyság-vezérelt	2	7,1 %	7,1 %
Átmenet a 2-3 osztály között	7	25,0 %	32,1 %
3 - Innováció-vezérelt	19	67,9 %	100,0 %
Összesen	28	100,0 %	

1. táblázat: Az Európai Unióra vonatkoztatott országainak megoszlása fejlettség szerint²⁵³

Az egy főre jutó be- és kiáramló külföldi közvetlen tőkebefektetéseket vizsgálva kijelenthető, hogy jelentős tőkemozgások (ki- és beáramló) elsősorban az innováció-vezérelt országokban fordulnak elő, amelyet alátámaszt az 5. ábra.

Mint látható, az Európai Unió tagállamaiban (Luxemburgon kívül) Belgium és Írország rendelkezik kiemelkedően magas be- és kiáramló tőkeállománnyal, Máltán pedig csak a beáramló tőke egy főre eső értéke jelentős, azonban itt az alacsony lakosság torzító tényező. Az egy főre jutó beáramló FDI tekintetében Görögország és Románia rendelkezik a legalacsonyabb értékkel (3 310 és 3 468 USD), a kiáramló tőke esetében a román adat a leggyengébb (66 USD), de Bulgária, Lettország, Litvánia és Szlovákia is jelentősen elmarad az átlagtól.

²⁵³ World Economic Forum: Global Competitiveness Report 2013-2014. Geneva, 2013. pp. 100-395.
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf [letöltés ideje: 2014.05.01.] alapján saját szerkesztés

5. ábra: Az Európai Unióra vonatkoztatott tőkeállomány egy főre jutó mértéke (2013)²⁵⁴

Ország	Gazdaság	FDI/fő	OFDI/fő	WEF ²⁵⁵	IMD ²⁵⁶
Ausztria	3 Innováció-vezérelt	18 758	25 551	16	22
Belgium	3 Innováció-vezérelt	93 714	96 200	17	28
Bulgária	2 Hatékonyság-vezérelt	6 741	252	57	56
Ciprus	3 Innováció-vezérelt	26 016	8 837	58	n.a. ²⁵⁷
Csehország	3 Innováció-vezérelt	12 914	1 436	46	33
Dánia	3 Innováció-vezérelt	26 404	41 030	15	9
Egyesült Királyság	3 Innováció-vezérelt	20 962	28 685	10	16
Észtország	Átmeneti 2-3	14 052	4 323	32	30
Finnország	3 Innováció-vezérelt	16 657	26 341	3	18
Franciaország	3 Innováció-vezérelt	16 723	22 860	23	27
Görögország	3 Innováció-vezérelt	3 310	3 829	91	57
Hollandia	3 Innováció-vezérelt	34 281	58 367	8	14
Horvátország	Átmeneti 2-3	7 205	1 027	75	59
Írország	3 Innováció-vezérelt	65 092	78 093	28	15
Lengyelország	Átmeneti 2-3	6 018	1 501	42	36
Lettország	Átmeneti 2-3	5 931	494	52	35
Litvánia	Átmeneti 2-3	4 798	766	48	34

²⁵⁴ World Economic Forum: Global Competitiveness Report 2013-2014. Geneva, 2013. pp. 100-395.
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf [letöltés ideje: 2014.05.01.]
és UNCTADStat (United Nations Conference on Trade And Development) adatbázis.
<http://unctadstat.unctad.org>. [adatok letöltése: 2014.04.25.] alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: Az adatok USA dollárban a jelenlegi árfolyamon, Luxemburg az extrém értékek miatt ki lett szűrve

²⁵⁵ A 2013-2014. évi WEF versenyképességi rangsorában az adott ország helyezése. Az összes ország: 148.

²⁵⁶ A 2014. évi IMD versenyképességi rangsorában az adott ország helyezése. Az összes ország: 60.

²⁵⁷ Nincs adat

Luxemburg	3 Innováció-vezérelt	232 385	327 629	22	11
Magyarország	Átmeneti 2-3	10 408	3 492	63	48
Málta	3 Innováció-vezérelt	37 716	3 639	41	n.a.
Németország	3 Innováció-vezérelt	8 737	18 870	4	6
Olaszország	3 Innováció-vezérelt	5 854	9 269	49	46
Portugália	3 Innováció-vezérelt	10 950	6 660	51	43
Románia	2 Hatékonyság-vezérelt	3 468	66	76	47
Spanyolország	3 Innováció-vezérelt	13 567	13 410	35	39
Svédország	3 Innováció-vezérelt	39 617	42 847	6	5
Szlovákia	Átmeneti 2-3	10 185	805	78	45
Szlovénia	3 Innováció-vezérelt	7 611	3 821	62	55

2. számú táblázat: A vizsgált országok, besorolásuk és a tőkeállomány egy főre jutó mértéke²⁵⁸

2012-ben Magyarországon a beáramló külföldi közvetlenül befektetett tőke egy főre jutó értéke 10 408 USD, míg a kiáramló tőke értéke 3 492 USD volt. Utóbbi érték a Visegrádi Négyek közül a legmagasabb, több mint kétszerese a második legmagasabb lengyel adatnak. A beáramló működő tőkebefektetéseket tekintve Magyarországtól pedig csak Csehország ért el magasabb értéket hazánk elsődleges versenytársai közül (Visegrádi Négyek és Románia).

Hatás a technológiai fejlődésre

Közép-Európa a terveződésből a piacgazdasággá átalakuló országai számára a modernizáció és ezzel a technológiai fejlődés motorja a működő tőkebefektetés volt. Ebben pedig kiemelt jelentősége volt a külföldi tőkebefektetők kezdeményezésének és a telephelyválasztásuknak.²⁵⁹ A külföldi tőke modernizációban betöltött szerepe Magyarországon is jelentős volt.²⁶⁰

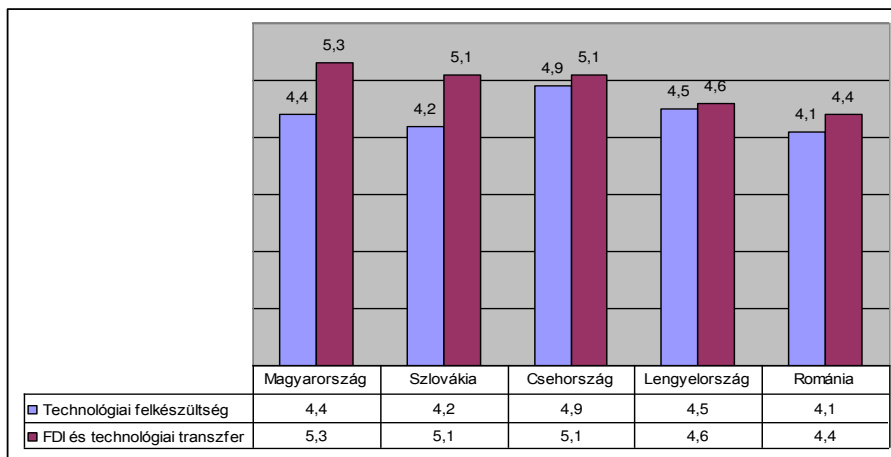
A technológiai felkészültséget vizsgálva a World Economic Forum 2013-2014 évi jelentésében Magyarország a 148 országból a 46. helyen végzett, e pillér egy alindexe, a „FDI és technológiai transzfer” vonatkozásában a 15. helyen található. Magyarország elsődleges versenytársaihoz képest a „FDI és technológiai transzfer” tekintetében az élen, míg a teljes technológiai felkészültséget tekintve csak a középmezőnyben található. Ezt mutatja be a 6. ábra:

²⁵⁸ Az adatok forrása: IMD (2005): World Competitiveness Yearbook 2005. IMD International, Switzerland, p. 615., UNCTADStat (United Nations Conference on Trade And Development) adatbázis. <http://unctadstat.unctad.org> és World Economic Forum: Global Competitiveness Report 2013-2014. Geneva, 2013.

Megjegyzés: FDI/fő és OFDI/fő oszlopokban az adatok USA dollárban, jelenlegi árfolyamon

²⁵⁹ Csáki, Gy.: Versenyképesség és külföldi közvetlen befektetések a mai világgazdaságban. 2004. MTA Világgazdasági Kutatóintézet. p.60.

²⁶⁰ Gillingham, J.: *European Integration 1950-2003: Superstate or New Market Economy?* Cambridge University Press, New York, p.428.

6. ábra: A „Technológiai felkészültség” és a „FDI és technológiai transzfer” indexek értéke²⁶¹

A versenyképesség alakulása

A versenyképesség alakulásának vizsgálata arra enged következtetni, hogy Magyarország a növekvő külföldi tőkeállomány ellenére nem tudott javítani versenyképességén, hiszen mindkét rangsorban rontott helyezését. Ez arra enged következtetni, hogy önmagában a transznacionális vállalatok megjelenése nem elég a világgazdasági versenyképesség javításához.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
WEF ²⁶²	26/75	29/102	33/102	39/104	35/117	41/125	47/131	62/134	58/134	52/139	48/142	60/144	63/148	n.a. ²⁶³
IMD	27/49	28/49	34/49	42/60	37/60	41/61	35/55	38/55	45/57	42/58	47/59	45/59	50/60	48/60

3. számú táblázat: Magyarország versenyképességének alakulása 2001 és 2014 között²⁶⁴

Mérlegelendő szempontok

A piacgazdaságra történő áttérés és az Európai Unió csatlakozás lehetővé tette a működő tőkék szabadabb áramlását, ez azonban függőségi viszonyok kialakulásához vezetett. A tőkeimportőr országok körében az egyik legnagyobb kérdés ezen dependens viszony kezelése, illetve az, hogy az állam ösztönözze-e a külföldi tőke allokációját vagy a saját, hazai tulajdonú vállalatok versenyképességét javítsa a világpiacon. A kölcsönös függőség, interdependencia egyenlőtlen, aszimmetrikussá válása nemcsak abban az esetben valósul meg, ha a tőkeimportőr nem exportál tőkét a nála beruházó országba, hanem akkor is, ha a két fél közti tőkeáramlás aránytalanná válik.²⁶⁵ Bár a „repülő libáknak” köszönhetően bár a tőkeimportőr ország termelékenysége és exportja emelkedik, mégis a transznacionális vállalatok általi foglalkoztatásnak inflációs hatása van, továbbá hosszútávon hatással van a devizaárfolyamokra is. Továbbá az aszimmetrikusan interdependens helyzet nem csak makroszinten értelmezhető, hanem a vállalati szinten is, ugyanis a kis- és

²⁶¹ World Economic Forum: Global Competitiveness Report 2013-2014. Geneva, 2013. alapján saját szerkesztés
Megjegyzés: 1-legproblémásabb és 7-legkívánatosabb terület

²⁶² Mindkét versenyképesség-kutató intézet esetén: Magyarország helyezése/összes ország

²⁶³ Nincs adat

²⁶⁴ IMD: World Competitiveness Yearbook 2005. IMD International, Lausanne és World Economic Forum: Global Competitiveness Report 2013-2014. Geneva, 2013. alapján saját szerkesztés

²⁶⁵ Szentés, T.: *Világgazdaságtan – Elméleti és módszertani alapok*. Aula Kiadó, Budapest, 2005. p. 557.

középvállalatok gyakran élnek a kooperáció lehetőségével, amely megnyilvánulhat akár a transznacionális vállalat ellátási láncába történő csatlakozásban. Az így kialakuló függőségi viszonyok jelentős kockázatot hordoznak magukban, hiszen egy transznacionális vállalat tőke kivonása esetén a korábban kiépült beszállítói hálózat legfontosabb elemét veszti el, a beszállítóknak pedig új lehetőség, új tevékenységi kör után kell nézniük, amely rugalmasságot ezen vállalkozások jellemzően nem hordoznak magukban.

A tőke kivonás problémáját elméletileg kezelni lehet a Tobin-adóval, így az nemcsak a kötvény- és részvénypiaci ügyletekre, valamint a származtatott termékek kereskedelmére terjedne ki. A kiterjesztést ellenzők szerint azonban a működő tőke mozgására való kivetés korlátozná a tőke szabad áramlását és a szabad vállalkozás lehetőségét. Az aszimmetrikus helyzetet kezelni kell, viszont nem szabad, hogy a kezelés módja kártalanítás nélküli államosítás, a szuverenitás azonnali visszaállítása legyen, hiszen ez szembemegy a jogi elvekkel és komoly retorziókkal jár. A megoldás elsősorban az aszimmetrikusság feloldásában, a viszony szimmetrikussá tételében keresendő.²⁶⁶

A tőke kivonás kérdésében pedig azt kell mérlegelnie az államnak, hogy a tőkeimporttal együtt emelkedő technológiai színvonal és immateriális tőkeáramlás vagy a hazai vállalkozások versenyképessége, expanzióra való ösztönzése jár hosszú távú előnyökkel a nemzetgazdaság és a társadalom számára. Az oktatás fejlesztésével (ami nemcsak az oktatási ráfordítások növelését jelenti), a tudás megbecsülésével és a „brain drain” jelenségének csökkentésével olyan K+F-re és innovációra épülő gazdaságot lehet építeni, amely közép- és hosszútávon csökkenti az aszimmetrikus interdependenciákat és növeli Magyarország világgazdasági és világgazdasági versenyképességét egyaránt.

Összefoglaló

A transznacionális társaságok befektetési motivációját több gazdaságpolitikai ösztönző is befolyásolhatja (például adókedvezmények, állami támogatások), amely forrásokat akár hazai vállalkozásfejlesztési programokra is lehetne fordítani. A 2005. évi IMD versenyképességi arany szabályának ötödik pontja: „Fejlesztd az agresszivitást a nemzetközi piacokon, valamint a vonzerőt a külföldi közvetlen tőkebefektetések számára”, ehhez képest 2014-ben a külföldi tőkebefektetések ösztönzése kikerült az arany szabályok közül. 2005-höz képest azonban a 2014-es évkönyvben egy fontos területet is találunk: „Támogasd a középvállalatokat saját fejlesztésű technológiával és exportorientációval.” Az optimális megoldás tehát, az egyensúly megtalálása lehet a külföldi és hazai vállalkozások támogatásának és térnyerésének kérdésében, hiszen a külföldi tőke önmagában nem jelent garanciát a versenyképesség javítására.

²⁶⁶ Szentés, T.: *Világgazdaságtan – Elméleti és módszertani alapok*. Aula Kiadó, Budapest, 2005. p. 558.